

Marcin Kaczmarek, Vanhempi tutkija

VENÄJÄN JA KIINAN SUHTEIDEN EPÄSYMMETRIA VÄHENEÄ

LÄNNEN POLITIIKAN SEURAUKSET MUUTTAVAT KIINAA

Muutokset lännen Kiina-politiikassa ovat vähentäneet epäsymmetriaa Venäjän ja Kiinan suhteissa. Lännestä jatkuvasti etäisyyttä ottava Kiina saattaa työntyä lähemmäksi Venäjää, mikä puolestaan parantaisi Venäjän asemaa.

Viimeisen vuosikymmenen ajan Venäjän ja Kiinan suhteet ovat kehittyneet kahdella tavalla epäsymmetrisesti. Maiden voimavarojen välillä on kuilu, kun mitataan niiden bruttokansantuotetta, kauppaa, sijoituksia ja puolustusbudjetteja. Ne ovat tasaisesti kasvaneet Kiinan eduksi. Toiseksi Venäjä tarvitsee Kiinan tukea enemmän kuin Kiina Venäjän.

Jälkimmäinen epäsymmetria juontuu maiden erilaisista suhteista länteen ja erityisesti Yhdysvaltoihin. Venäjän ja Yhdysvaltain suhde on huonontunut koko ajan vuosista 2005–2006 alkaen. Yritykset suhteiden parantamiseksi, kuten ”reset-politiikka”, eivät ole onnistuneet kääntämään yleistä kehitystä. Vaikka presidentti Donald Trump on tehnyt avauksia Moskovan suuntaan, Yhdysvaltain

ulkopoliittinen johto on ollut yhtenäinen pitäessään Venäjän politiikkaa vihamielisenä. Kiinan ja Yhdysvaltain suhteissa sen sijaan näkyy valikoidun kilpailun ja taloudellisen keskinäisriippuvuuden sekoitus. Kylmän sodan jälkeen Yhdysvaltain Kiina-politiikka on perustunut oletuksille siitä, että Kiina voisi sopeutua liberaaliin kansainväliseen järjestykseen ja että se lopulta nousisi ”vastuulliseksi osapuoleksi”, joka jakaa globaalin hallinnan taakkaa Yhdysvaltain kanssa. Myöskään kiinalaisten torjuma, Obaman hallinnon esittämä G2-konsepti ja kasvava itsevarmuus Etelä-Kiinan merellä eivät aiheuttaneet ratkaisevia muutoksia Yhdysvaltain politiikassa.

Vuoden 2014 Krimin liittämisen Venäjään ja Venäjän interventio

Itä-Ukrainaan sekä niitä seuranneet lännen pakotteet vain syvensivät keskinäisen riippuvuuden epäsymmetriaa Venäjän ja Kiinan välillä. Venäjän liikkumavara Kiinaan verrattuna väheni samalla, kun Venäjän riippuvuus Kiinan poliittisesta ja taloudellisesta tuesta kasvoi. Samaan aikaan Kiina ylläpiti hyviä suhteita Yhdysvaltoihin ja hyötyi avoimesta maailmanjärjestyksestä. Se vältti valitsemasta puolta, eikä tarjonnut suoraa tukea Venäjän viimeisimmälle revisionistiselle politikalle. Kiina ei halunnut tukea Venäjää toimissa, jotka painostivat Yhdysvaltoja. Asiantuntijoiden enemmistö katsoo, että Venäjän riippuvuus Kiinasta kasvoi vasta vuoden 2014 jälkeen.

Kuvatun kaltainen epäsymmetria kuitenkin väheni vuoden 2017

lopussa, kun merkkejä lännen muuttuneesta suhtautumisesta Kiinaan oli havaittavissa. Muutoksella voi siten olla kauaskantoisia seurauksia Venäjän ja Kiinan suhteille.

Uusi konsensus Yhdysvaltain Kiina-politiikassa on parhailaan kypsymässä Washingtonissa. Yhdysvallat on siirtymässä yhteistyön jälkeiseen politiikkaan. Vuoden 2017 kansallisessa turvallisuusstrategiassa Kiinaa pidetään strategisena kilpailijana Venäjän tavoin. Yhdysvaltain lähestymistavan muutoksen taustalla on se, että Kiina ei ole vastannut Yhdysvaltain odotuksia eikä siitä ole tulut ”vastuullista osapuolta”. Kiina pikemminkin pyrkii horjuttamaan Yhdysvaltojen johtoasemaa.

Muutos Yhdysvaltain politiikassa on tarkentanut laajempaa kuvaa, jonka mukaan Kiina on käynyt aggressiivista vaikutuskampanjaa lännessä. Yhdysvalloissa on paineita rajoittaa kiinalaisten investointeja arkaluontoisilla aloilla ja vähentää kiinalaisten läsnäoloa ja rahaa korkeakoulutuksessa. Toukokuussa 2017 järjestetyllä Belt and Road -foorumilla EU kieltäytyi allekirjoittamasta Kiinan esittämää yhteistä julkilausumaa, koska se ei sisältänyt sitoumuksia ympäristönsuojelusta ja läpinäkyvyydestä. Euroopan komission tukemana eurooppalaiset maat ovat aloittaneet

myös keskustelun puitteista, joiden avulla seurataan ulkomaisia sijoituksia, käytännössä kiinalaisia. Tämän vuoden Münchenin turvallisuuskonferenssin raportti painottaa, että Kiina ja Venäjä eivät halua ”omaksua” länsimaista järjestystä vaan haluavat järjestellä kansainvälistä politiikkaa uudelleen.

Kiinan ja Venäjän suhteiden muutosta tarkasteltaessa on myös huomattava, että Kiina kykeni korvaamaan Venäjälle osan sen menetyksistä, jotka aiheutuivat lännen pakotteista vuoden 2014 jälkeen. Vaikka Kiinan taloudellinen tuki Venäjälle säilyi rajallisena varsinkin venäläiseliitin odotuksiin nähden, Kiinalla oli tarjota Venäjälle pelastusköysi. Venäjällä ei ole mahdollisuuksia hyvittää Kiinan kärsimiä tappioita.

Siitä lähtien kun länsi ei enää ole pitänyt Kiinaa mahdollisena vastuullisena osapuolena, Kiina on ollut vaarassa menettää mukava asemansa, josta se on nauttinut näihin päiviin asti Venäjään verrattuna. Yhä suurempi osa transatlanttisista johtajista katsoo, että sekä Kiina että Venäjä pelaavat samassa seurassa. Tässä toisenlaisessa kansainvälisessä ympäristössä Venäjä voi tarjota Kiinalle läheisimpiä poliittisia suhteita, vaikka taloudellisia vaihtoehtoja sillä ei ole. Venäjän näkökulmasta riski joutua

marginaaliin Kiinan ja Yhdysvaltain kaksinaisuusvuoksi on pienentynyt samalla, kun Venäjän ”nettoarvo” Kiinalle on kasvanut.

Läheisemmät suhteet ja suurempi valmius tukea Venäjää oli jo ilmeistä Xi Jinpingin ensimmäisellä kaudella (2012–2017). Kiinan mahdollinen etääntyminen lännessä saattaa muuttua kannustimeksi yhteistyössä Venäjän kanssa. Kiina voi olla valmis tukemaan Venäjän länsivastaista linjaa ja seisomaan Venäjän puolella avoimemmin Yhdysvaltoja vastaan. Se saattaa myös viitoittaa tietä normatiiviselle lähentymiselle globaaleissa kysymyksissä. Toistaiseksi Kiina on ollut poliittisesti vakaampi kuin Venäjä. Uusi länsipoliittikka voi vaikuttaa ja muuttaa Kiinan strategiaa arvioita niin, että Kiina olisi aiempaa halukkaampi tarttumaan epävakautavaan politiikkaan ja haastamaan yhä päättäväisemmin länttä. /